

Päivämäärä
6.9.2011

VAPO OY

KUOKKASUON (PUDASJÄRVI)

LINNUSTOSELVITYS

VAPO OY
KUOKKASUON (PUDASJÄRVI) LINNUSTOSELVITYS

Päivämäärä **06/09/2011**
Laatija **Asko Ijäs**
Tarkastaja **Kai Sormunen**
Kuvaus **Kuokkasuon (Pudasjärvi) pesimälinnustoselvitys**

Viite **82137227-01**

Liitteen 2 pohjakartta ©Logica/MML, muu raportissa käytetty kartta-aineisto on saatu käyttöön Vapo Oy:ltä. Kuvat ©Asko Ijäs

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	1
2.	LASKENTAMENETELMÄT	1
3.	TULOKSET	2
4.	JOHTOPÄÄTÖKSET	3
5.	KIRJALLISUUS	4

LIITTEET

1. Lista selvitysalueella ja sen välittömässä läheisyydessä havaituista lintulajeista
2. Selvitysalueen sijainti
3. Suojelullisesti huomionarvoisten lajien reviirit Kuokkasuon selvitysalueella

1. JOHDANTO

Linnustoselvityksessä kartoitettiin Pudasjärven Määtänperällä sijaitsevan Kuokkasuon selvitysalueen pesimälinnustoa. Selvitysalue (koko 39 hehtaaria) sijoittuu Kuokkasuon ja Teerisuon alueiden muodostaman yhtenäisen suoaltaan ojittamattomiin keskiosiin. Alueen kasvillisuutta luonnehtivat nykyisin pääosin hyvin harvapuiset, välipintaiset nevat tai nevarämeet. Alueen keskiosissa sekä paikoin myös alueen luonteisosissa esiintyy kuitenkin myös allikkoisemmat rimpineva-alueet. Itäosistaan selvitysalue rajautuu valtaosin jo ojitettuihin, kasvillisuudeltaan metsäisiin suo- tai turvemaa-alueisiin, kun taas selvitysalueen eteläpuoliset suokuviot ovat säilyneet vielä pääosin ojittamattomina. Linnustoselvityksessä tarkastellun alueen sijainti on esitetty kartalla liitteessä 2.

Kuokkasuon turvetuotantohankkeen ympäristövaikutuksia on arvioitu YVA-menettelyssä vuosien 2009–2010 aikana (Vapo Oy 2010). Suunniteltu tuotantoalue sijoittuu kokonaisuudessaan tässä selvityksessä tarkastellun alueen itäpuolen jo sarkaojitetuille alueille. Näiden alueiden pesimälinnustoa on tarkasteltu hankkeen YVA-menettelyä varten laaditussa linnustoselvityksessä vuodelta 2008 (Oja & Oja 2008). Pesimälinnustoselvitys ei kuitenkaan kattanut tässä selvityksessä tarkasteltua aluetta, jolle on Kuokkasuon turvetuotantohankkeen yhteydessä suunniteltu pintavalutus-kenttää osaksi tuotantoalueelta tulevien valumavesien puhdistusjärjestelmää.

Linnustoselvitys on tehty Vapo Oy:n toimeksiannosta ja sen on laatinut biologi FM Asko Ijäs Ramboll Finland Oy:stä.

Kuva 1. Yleiskuva Kuokkasuon selvitysalueesta (kuvattuna alueen eteläreunasta pohjoisen suuntaan).

2. LASKENTAMENETELMÄT

Kuokkasuon selvitysalueen pesimälinnusto kartoitettiin kesän 2011 aikana yhden laskentakerran kartoituslaskennalla (Koskimies & Väisänen 1988, Koskimies 1994), joka toteutettiin 1.7. klo. 3.10–7.30 välisenä aikana. Kartoituslaskennassa alueen läpi kuljetaan siten, ettei mikään selvitysalueen kohta jää yli 50 metrin päähän laskijasta. Selvityksessä keskityttiin erityisesti suo- ja kosteikkolajeille ominaisten lajien selvittämiseen, kun taas selvitysalueen reunoihin rajautuvien metsäalueiden pesimälinnustoa ei tässä yhteydessä yksityiskohtaisemmin kartoitettu.

Menetelmänä kartoituslaskenta soveltuu käytettäväksi erityisesti pesimälinnuston inventoimiseen selkeärajaisilla laskentakohteilla, koska koko alue pystytään inventoimisen aikana käymään säännöllisesti ja systemaattisesti läpi. Lintujen satunnaisen liikkumisen ja esim. sääolosuhteiden vaihtelun vuoksi kattavan aineiston keräämiseksi alueella tulisi kuitenkin suorittaa useita laskentakertoja, jotta mahdollisimman suuri osa alueella pesivistä yksilöistä pystyttäisiin laskentojen aikana havaitsemaan. Yhden laskentakerran menetelmällä alueen pesimälinnustosta pystytäänkin yleensä luomaan vain yleispiirteinen kuva. Parhaiten pesimälinnustoa pystytään yhdellä laskentakerralla kartoittamaan runsaslukuisten ja elintavoiltaan näkyvien lajien (suolajeista mm. isot kahlaajat) osalta, kun taas elintavoiltaan hiljaisia tai piilottelevia lajeja (mm. metsäkanalinnut, jänkäkurppa) voi jäädä selvityksessä havaitsematta.

Maastolaskenta toteutettiin kesä-heinäkuun taitteessa, joka sijoittuu vuodenaikallisesti linnustolaskentakauden ääripäähän. Linnustoselvitysten kannalta optimaalinen laskentakausi ajoittuu Etelä- ja Keski-Suomessa yleensä 1.–15.6. ja maan pohjoisosissa vastaavasti 10.–30.6. väliselle ajalle (Luonnontieteellinen Keskusmuseo 2011). Laskentakauden lopulla ongelmana on yleensä erityisesti lintujen lauluaktiivisuuden aleneminen, joka vaikeuttaa edelleen lajien havaitsemista ja laskee laskentatehoa. Lisäksi pesinnässään epäonnistuneet yksilöt (erityisesti kahlaajat) voivat kesäkuun loppupuolella olla jo siirtyneet pois pesimäalueiltaan, minkä vuoksi niitä ei enää tähän aikaan ole välttämättä mahdollista havaita.

3. TULOKSET

Kuokkasuon selvitysalueen pesimälinnustosta valtaosan muodostavat erityisesti avoimilla ja puoliavoimilla suo- ja kosteikkoalueilla ominaiset lajit. Suolajeista selkeästi runsaslukuisimpana alueella esiintyy tehdyn kartoituksen perusteella niittykirvinen (*Anthus pratensis*), jonka reviirimäärä nousee kartoituksen perusteella ainakin kahdeksaan. Lajin pesimäkanta saattaa kuitenkin todellisuudessa olla hieman tätä suurempi, koska kaikkia reviierejä ei tässä yhteydessä ollut mahdollista luotettavalla tavalla erotella osan koiraslinnuista ilmeisesti jo lopetettua aktiivisen laulukautensa. Kaikkiaan alueella havaittiin linnustokartoituksen yhteydessä 6 laulavaa ja 4 varoittelevaa niittykirivistä sekä yksi poikaspesä (lähes lentokykyiset poikaset). Niittykirvisreviirit jakautuivat tasaisesti selvitysalueen neva-alueille, eikä niiden osalta ollut mahdollista löytää selkeitä keskittymiä. Väisänen ym. (1998) määritelmän mukaisista suolajeista selvitysalueen pesimälinnustoon kuuluvat niittykirvisen ohella myös liro (*Tringa glareola*), keltävästäräkki (*Motacilla flava*) ja sinisuohaukka (*Circus cyaneus*), joista sinisuohaukkaa ei varsinaisen linnustokartoituksen yhteydessä havaittu. Sen sijaan selvitysalueella tehtiin havainto saalistelelvasta sinisuohaukkakoiraasta kasvillisuuskartoituksen yhteydessä 12.7. (Katariina Urho, suullinen tiedonanto 1.9.2011). Sinisuohaukan pesää ei selvitysalueella tehtyjen maastokäyntien yhteydessä löydetty ja todennäköisesti se sijaitseekin varsinaisen selvitysalueen ulkopuolella.

Selvitysalueetta ympärivät suoalueet on jo monin paikoin ojitettu ja niitä luonnehtivat puustoltaan melko tiheät rämemänniköt. Näiden alueiden pesimälinnusto muodostuukin etupäässä metsäympäristöille ominaisista lajeista (mm. peippo (*Fringilla coelebs*), järripeippo (*F. montifringilla*) sekä eri tiaislajit), joista tehtiin linnustokartoituksen yhteydessä runsaasti havaintoja myös selvitysalueen reunoilta.

Selvitysalueella havaituista lajeista sinisuohaukka ja keltävästäräkki kuuluvat Suomen lajien uhanalaisluokituksen (Rassi ym. 2010) mukaan vaarantuneisiin (VU) sekä teeri ja niittykirvinen vastaavasti silmälläpidettäviin lajeihin (NT). Silmälläpidettävien lajien kantoja pyritään nykyisin tarkkailemaan, vaikka niitä ei vielä luetaakaan varsinaisesti uhanalaisten lajien joukkoon. Näiden lajien lisäksi selvitysalueen reunametsissä havaittu järripeippo kuuluu Pohjanmaan alueen sekä Oulun läänin länsiosat käsittävällä Pohjanmaan vyöhykkeellä (vyöhyke 3a) alueellisesti uhanalaiseen lajeihin (RT). Alueellisessa uhanalaistarkastelussa (Birdlife Suomi 2010) Pudasjärven alue sijoittuu lähelle Pohjanmaan (vyöhyke 3a), Koillismaan (vyöhyke 4a) ja Perä-Pohjolan (vyöhyke 4b) vyöhykkeiden kulmaa. Lapissa järripeippo kuuluu vielä runsaslukuisimpiin pesimälajeihin, eikä sitä siksi luokitella maan pohjoisosissa vielä alueellisesti uhanalaiseen lajeihin. Selvitysalueella pesivistä lajeista sinisuohaukka, teeri ja liro kuuluvat uhanalaistarkastelun ohella myös EU:n lintudirektiivin (Neuvoston direktiivi 79/409/ETY) liitteessä I mainittuihin lajeihin ja teeri vastaavasti myös Suomen kansainvälisen linnustonsuojelun erityisvastuulajeihin (nk. EVA-lajit, katso mm. Leivo ym. 2002).

Suojelullisesti huomionarvoisten lajien reviirit (liro, niittykirvinen keltävästäräkki, järripeippo) tai havaintopaikat (teerikana, sinisuohaukkakoiras) on esitetty kartalla liitteessä 3.

Taulukko 1. Kuokkasuon selvitysalueella ja sen välittömässä läheisyydessä havaitut eri suojeluluokituksissa mainitut lajit. Lajin uhanalaisuus = lajin uhanalaisuusluokitus Suomessa, NT = silmälläpidettävä laji, RT = keskiboreaalisella Pohjanmaan vyöhykkeellä (vyöhyke 3a) alueellisesti uhanalainen laji. Direktiivilaji = EU:n lintudirektiivin liitteessä 1 mainittu laji. EVA-laji = Suomen kansainvälisen linnustosuojelun erityisvastuulaji. Väisänen ym. (1998) määritelmän mukaiset suolajit on merkitty taulukossa tähdellä.

Laji	Parimäärä	Lajin uhanalaisuus	Direktiivilaji	EVA-laji
*Sinisuohaukka (<i>Circus cyaneus</i>)	1	VU	x	-
Teeri (<i>Tetrao tetrix</i>)	1	NT	x	x
*Liro (<i>Tringa glareola</i>)	1	-	x	-
*Niittykirvinen (<i>Anthus pratensis</i>)	8	NT	-	-
*Keltävästäräkki (<i>Motacilla flava</i>)	2	VU	-	-
Järripeippo (<i>Fringilla montifringilla</i>)	3*	RT	-	-

*havainnot selvitysalueen reunojen metsävaltaisilta alueilta, joita ei selvityksen yhteydessä yksityiskohtaisesti kartoitettu

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuokkasuon selvitysalue sijoittuu pääosin ojitattomille avosualueille, jonka pesimälinnustosta valtaosan muodostavat lähinnä pohjoisille suoalueille ominaiset lajit. Linnustollisesti selvitysalue on tehdyn kartoituksen perusteella kuitenkin melko karu suolajien reviirimäärien jäädessä alueella niittykirvistä lukuun ottamatta melko pieniksi. Erityisesti suoalueille ominaisten kahlaajien vähyteen vaikuttavat tässä yhteydessä osaltaan alueen kasvillisuuden yleinen karuus sekä kahlaajien suosimien rehevien allikko- ja avovesialueiden puuttuminen. Toisaalta kahlaajien osalta on kuitenkin syytä huomioida myös laskennan myöhäinen ajankohta. Kahlaajat kuuluvat jo hyvin varhain syysmuuttonsa aloittaviin lajeihin, minkä vuoksi pesinnässään epäonnistuneet yksilöt voivat siirtyä pois pesimäalueiltaan hyvinkin nopeasti pesinnän keskeytymisen jälkeen.

Linnustonsuojelun kannalta selvitysalueen arvokkainta lajistoa ovat erityisesti pohjoisille suoalueille luonteenomaiset lajit, joista monet on Suomen lajien uudessa uhanalaisarvioinnissa (Rassi ym. 2010) arvioitu joko uhanalaisten tai silmälläpidettävien lajien joukkoon. Selvitysalueella havaituista suolajeista sinisuohaukka ja keltävästäräkki luetaan nykyisin vaarantuneisiin lajeihin. Molempien em. lajien kannat ovat monien suolajien tapaan taantuneet voimakkaasti kuluneiden vuosikymmenien aikana (Väisänen 2006, Valkama ym. 2011), mikä on syynä niiden siirtymiselle elinvoimaisista vaarantuneiden lajien joukkoon uudessa uhanalaisarvioinnissa.

Jyväskylässä 6. päivänä syyskuuta 2011

RAMBOLL FINLAND OY

Asko Ijäs
FM, biologi

Kai Sormunen
FT, projektipäällikkö

5. KIRJALLISUUS

- Birdlife Suomi 2010: Suomen alueellisesti uhanalaiset lintulajit. Birdlife Suomen Internet-sivut (<http://www.birdlife.fi/suojelu/lajit/uhex/uhex-alueelliset.shtml>). Luettu 25.8.2011.
- Koskimies P. & Väisänen R.A. 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet. Helsingin yliopiston eläinmuseo. 143 s.
- Koskimies P. 1994: Linnustonseuranta ympäristöhallinnon hankkeissa – Ohjeet alueelliseen seurantaan. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja – sarja B18. Helsinki. 83 s.
- Leivo M., Asanti T., Koskimies P., Lammi E., Lampolahti J., Mikkola-Roos M. & Virolainen E. 2002: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. BirdLife Suomen julkaisuja nro 4. Suomen graafiset palvelut. Kuopio. 142 s.
- Luonnontieteellinen Keskusmuseo 2011: Pesimälintujen linjalaskentaohjeet. Luonnontieteellisen keskusmuseon Internet-sivut (<http://www.luomus.fi/seurannat/linjalaskenta/ohjeet.htm>). Viitattu 26.6.2011.
- Neuvoston direktiivi 79/409/ETY, annettu 2.4.1979 luonnonvaraisten lintujen suojelusta.
- Oja J. & Oja S. 2008: Pudasjärven Kuokkasuon pesimälinnustoseelvitys 2008. Suomen luontotieto Oy 39/2008. 10 s.
- Rassi P., Alanen A., Kanerva T. & Mannerkoski I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 432 s.
- Valkama J., Vepsäläinen V. & Lehikoinen A. 2011: Suomen III lintuatlas. Suomen luonnontieteellinen keskusmuseo ja Ympäristöministeriö, <<http://atlas3.lintuatlas.fi>>. Viitattu 20.6.2011. ISBN 978-952-10-6918-5.
- Vapo Oy 2010: Kuokkasuon turvetuotantohanke, ympäristövaikutusten arviointiselostus. Finnish Consulting Group Oy. 86 s.
- Väisänen R. 2006: Maalinnuston kannanvaihtelut Etelä- ja Pohjois-Suomessa 1983–2005. Linnut-vuosikirja 2005. S. 83–98.
- Väisänen R.A., Lammi E. & Koskimies P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. Otava. Helsinki. 567 s.

Liite 1. Kuokkasuon selvitysalueella havaitut lintulajit ja niiden uhanalaisuus. Lajilistassa käytetyt lyhenteet: VU = Suomen lajien uhanalaisuusluokituksen (Rassi ym. 2010) mukaan vaarantunut laji, NT = silmälläpidettävä laji, RT = keskiboreaalaisella Pohjanmaan vyöhykkeellä (vyöhyke 3a) alueellisesti uhanalainen laji, D = lintudirektiivin liitteessä 1 mainittu laji, jonka elinympäristöjä jäsenvaltioiden on suojeltava erityistoimin, EVA = Suomen kansainvälisen linnustonsuojelun erityisvastuulaji. Väisäsen ym. (1998) määritelmän mukaiset suolajit on merkitty taulukossa tähdel-
lä.

Teeri (*Tetrao tetrix*), NT, D, EVA

*Sinisuohaukka (*Circus cyaneus*), VU, D

*Liro (*Tringa glareola*), D

Käki (*Cuculus canorus*)

Metsäkirvinen (*Anthus trivialis*)

*Niittykirvinen (*A. pratensis*), NT

*Keltavästäräkki (*Motacilla flava*), VU

Punarinna (*Erithacus rubecula*)

Pensastasku (*Saxicola rubetra*)

Punakylkirastas (*Turdus iliacus*)

Kulorastas (*T. viscivorus*)

Hernekerttu (*Sylvia curruca*)

Pajulintu (*Phylloscopus trochilus*)

Harmaasieppo (*Muscicapa striata*)

Töyhtötiainen (*Parus cristatus*)

Talitiainen (*P. major*)

Peippo (*Fringilla coelebs*)

Järripeippo (*F. montifringilla*), RT

Vihervarpunen (*Carduelis spinus*)

Pikkukäpylintu (*Loxia curvirostra*)

Liite 2. Kuokkasuon selvitysalueen sijainti

Liite 3. Suojelullisesti huomionarvoisten lajien reviirit Kuokkasuon selvitysalueella.

